

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: برنامه ریزی توریسم

عنوان :

نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سالهای -1357
1309

استاد راهنما:
دکتر ناصر اقبالی

استاد مشاور :
دکتر مهرناز بهروزی

پژوهشگر :
منیر دارائی

تابستان ۱۳۸۹

تقدیم به

تقدیم به همسر، سعید که همواره چراغ راه زندگی ام بوده
و تقدیم به یاس و رز عزیزم که امید را در دلم روشن نگه می دارند.

سپاسگزاری:

سپاس به درگاه ایزد منان که به لطف خود به مخلوقاتش قدرت اندیشه و تفحص بخشید و راه ترقی و پیشرفت را فراسوی آنان گشود و با اعطای برکات خود توفیق چیدن خوشه ای از خرمن علم را به بنده حقیرش عطا فرمود.

ضمن قدردانی و سپاس از زحمات بی دریغ جناب آقای دکتر ناصر اقبالی که با راهنمایی های ارزشمند و پر ارج آموخته های خویش را چون چراغی فرا روی من نهاد.

همچنین از زحمات سرکار خانم دکتر مهروز بهروزی به عنوان استاد مشاور کمال تشکر و امتنان را دارم،

همچنین از گروه جغرافیا و گروه پژوهش دانشگاه که در طول تحصیل مرا یاری نمودند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب منیر دارائی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۲۳۰۷۰۰ در رشته جغرافیا، برنامه ریزی توریسم که در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۱۷ از پایان نامه خود تحت عنوان: نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سالهای ۱۳۰۹-۱۳۵۷ با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام. بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حال تحقیق و پژوهش انجام شده توسط این جانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام. مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر، یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۱۷

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم منیر دارائی از پایان نامه خود دفاع

نموده و با نمره ۱۷,۵۰ به حروف **خنده بی حس** و با درجه **ب.خوب** مورد

تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
 دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
 دانشکده ادبیات و علوم انسانی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۵۰۶۱۵۸۸۲۰۱۴	نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد واحد: ۱۰۱
عنوان پایان نامه: نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سالهای ۱۳۰۹-۱۳۵۷	
تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۸/۱۱/۱	نام و نام خانوادگی دانشجو: منیر دارائی
تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۸۹/۶/۱۷	شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۰۲۳۰۷۰۰
رشته تحصیلی: جغرافیا- برنامه ریزی توریسم	
استاد / استادان راهنما: دکتر ناصر اقبالی	
استاد / استادان مشاور: دکتر مهرناز بهروزی	
آدرس: خیابان دکتر شریعتی، باغ صبا، خیابان کاخ، کوچه امامی، پلاک ۱۸.	
تلفن:	

چکیده پایان نامه (شامل خلاصه ، اهداف ، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده):

در این پژوهش با عنوان نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سال های ۱۳۰۹-۱۳۵۷ سعی شده به بیان چگونگی و علل برپایی نخستین موزه در ایران و ضرورت های فرهنگی و اجتماعی یکصد سال گذشته که چگونه سبب گردید تا موزه ای تحت عنوان موزه هنرهای ملی ایران شکل گیرد، که اولین موزه رسمی کشور در سال ۱۳۰۹ بوده است، پرداخته، سپس تأثیر این موزه در آشنایی جهان با هنرهای ملی ایران، مورد توجه قرار گرفته است، که نه تنها موجب آشنایی مردم ایران زمین با هنر ایران گردیده بلکه سبب معرفی هنرهای ایرانی به جهانیان شده، آنچنان که موجبات حضور جهانگردان و محققان و پژوهشگران را در ایران فراهم آورد. در این روند موضوع جهانی شدن موزه و آثار موجود در آن مطرح شد و سبب گردید تا فرهنگ موزه در ایران از طریق این موزه نهادینه گردد. نقش و اهمیت موزه در جهان در قرن اخیر بسیار چشمگیر و مهم بوده است. نگارنده تأثیر تأسیس موزه هنرهای ملی ایران (۱۳۰۹) در مکان تاریخی حوض خانه باغ نگارستان و تربیت هنرمندان نامی ایران در دو مدرسه صنایع مستظرفه و صنایع قدیمه را انگیزه اصلی تحقیق خود قرار داده تا پایدردی مردان بزرگ در عرصه هنر ایران نمایان گردد و تلاش پرثمرشان در تشکیل اولین موزه رسمی کشور و پیامد آن که به تأسیس موزه های دیگر کشور منجر گردید، بیان گردد. در این بخش به بررسی دو فرضیه پرداخته شده: ۱- موزه ها می توانند عامل موثری در توسعه گردشگری شهری و ارتقاء سطح بینش اجتماعی و فرهنگی بازدیدکنندگان به شمار آیند. ۲- موزه ها در ایجاد انگیزه جهت حفظ و آموزش هنرهای سنتی و ملی و انتقال آن به نسل های آینده عامل اساسی به شمار می روند. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی، از نظر دیدگاه سیستماتیک و در نهایت استقرایی است از نظر روش این تحقیق تاریخی، توصیفی و موردی است و اطلاعات آن به روش کتابخانه ای و میدانی جمع آوری شده است. نتایج حاصل از پژوهش این است که موزه یکی از مراکز مهم جذب گردشگر در کشور می باشد پس نقش مهم آن در گردشگری بسیار حائز اهمیت می باشد و باید توجه خاصی در معرفی، آموزش، حفظ و احیاء آنها داشته باشیم. کلید واژگان: گردشگری، گردشگر، موزه، توسعه.

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان چکیده
------	----------------

فصل اول: کلیات تحقیق

۲	۱-۱ بیان مسأله
۳	۲-۱ هدفهای تحقیق
۳	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۴	۴-۱ سوالات
۴	۵-۱ فرضیه های تحقیق
۴	۶-۱ پیشینه تحقیق
۶	۷-۱ روش تحقیق
۶	۸-۱ قلمرو تحقیق
۷	۹-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق

فصل دوم: مطالعات نظری

۹	مقدمه
۱۲	۱-۲ واژه شناسی موزه
۱۵	۲-۲ علم موزه شناسی
۱۷	۳-۲ تاریخچه تأسیس اولین موزه در ایران
۲۸	۴-۲ سال شمار تأسیس وزارت معارف و صنایع مستظرفه تا تشکیل اداره کل موزه ها
۲۹	۵-۲ سیر تحولی تشکیل اداره کل موزه ها و اهداف آن
۳۷	۶-۲ تشکیلات شورای بین المللی موزه ها
۴۰	۷-۲ سیر تحول تعریف موزه در اساسنامه های ایکوم
۴۷	۸-۲ طرح راهبردی ایکوم ۲۰۰۸-۲۰۱۰
۵۳	۹-۲ تعریف گردشگری
۵۳	۱-۹-۲ معنی گردش و گردشگری در فرهنگ لغات
۵۴	۱۰-۲ اهمیت گردشگری
۵۵	۱۱-۲ سازمان جهان گردشگری (WTO)
۵۶	۱۲-۲ انواع گردشگری
۵۷	۱۳-۲ تعریف گردشگری فرهنگی
۵۷	۱۴-۲ اهمیت گردشگری فرهنگی
۵۸	۱۵-۲ جاذبه های فرهنگی
۵۸	۱-۱۵-۲ جاذبه های تاریخی و فرهنگی

- ۱۶-۲ موزه ها ۵۹
- ۱۷-۲ گردشگری و توسعه پایدار ۵۹

فصل سوم: بنیاد موزه در ایران (موزه هنرهای ملی ایران)

- ۱-۳ تأسیس مدرسه صنایع مستظرفه (مدرسه کمال الملک) و مدرسه صنایع قدیمه (هنرهای زیبا- هنرهای ملی) ۶۲
- ۱-۱-۳ چگونگی تأسیس مدرسه صنایع مستظرفه ۶۲
- ۲-۱-۳ سال شمار مدرسه صنایع مستظرفه ۶۸
- ۲-۳ چگونگی تأسیس مدرسه صنایع قدیمه ۶۸
- ۱-۲-۳ سال شمار مدرسه صنایع قدیمه ۷۲
- ۳-۳ تاریخچه تأسیس اولین موزه در ایران (موزه هنرهای ملی ایران ۱۳۰۹) ۷۴
- ۱-۳-۳ اشیاء خاتم ۸۰
- ۲-۳-۳ اشیاء چوبی: منبت، معرق، مشبک ۸۲
- ۳-۳-۳ بافته های زری و مخمل ۸۳
- ۴-۳-۳ اشیاء کاشی ۸۵
- ۵-۳-۳ قالی بافی ۸۷
- ۶-۳-۳ اشیاء نقره (قلمزده) ۸۸
- ۷-۳-۳ اشیاء میناکاری شده ۸۹
- ۸-۳-۳ آثار نقاشی (میناتور، تذهیب، نقشه قالی) ۸۹

فصل چهارم: گسترش موزه در ایران

- مقدمه ۹۶
- ۱-۴ توزیع جغرافیایی ۹۸
- ۲-۴ نخستین تجربه گردشگران خارجی در مورد هنر ایران ۱۰۰
- ۳-۴ معرفی موزه های ایران از سال ۱۳۰۹ تا ۱۳۵۷ ..... ۱۰۵
- ۱-۳-۴ موزه مردم شناسی ۱۳۱۴ ..... ۱۰۶
- ۲-۳-۴ موزه آستانه مقدس قم ۱۳۱۴ ..... ۱۰۷
- ۳-۳-۴ موزه ایران باستان ۱۳۱۶ ..... ۱۰۷
- ۴-۳-۴ موزه تخت جمشید ۱۳۱۶ ..... ۱۰۹
- ۵-۴-۳ موزه قزوین ۱۳۳۴ ..... ۱۱۲
- ۶-۴-۴ موزه هنرهای تزئینی ایران ۱۳۴۰ ..... ۱۱۶
- ۷-۴-۴ موزه شوش ۱۳۴۵ ..... ۱۱۸
- ۸-۴-۴ موزه کاشان ۱۳۴۷ ..... ۱۲۲
- ۹-۴-۴ موزه میاندوآب ۱۳۴۷ ..... ۱۲۶

۱۲۸	.....	۱۰-۴-۴ موزه رشت ۱۳۴۹
۱۳۱	.....	۱۱-۴-۴ کاخ گلستان ۱۳۵۰
۱۳۶	.....	۱۲-۴-۴ موزه آبادان ۱۳۵۰
۱۳۸	.....	۱۳-۴-۴ موزه سنندج ۱۳۵۱
۱۴۰	.....	۱۴-۴-۴ موزه هفت تپه ۱۳۵۲
۱۴۴	.....	۱۵-۴-۴ خانه صبا ۱۳۵۳
۱۴۷	.....	۱۶-۴-۴ موزه سقز ۱۳۵۴
۱۴۹	.....	۱۷-۴-۴ موزه فرش ایران ۱۳۵۶

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۵۵	.....	۱-۵ نتیجه گیری
۱۵۷	.....	۲-۵ جمع بندی آزمون فرضیات ارائه پیشنهادات
۱۶۰	.....	۳-۵ پیشنهادات حاصل از تحقیق
۱۶۳	.....	۱-۳-۵ پیشنهادات جانبی
۱۶۵	.....	۲-۳-۵ پیشنهاد برای محققین بعدی
۱۶۷	.....	منابع و مأخذ

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۹	نقشه تهران عهد ناصر الدين شاه
۲۲	نقشه دارالخلافة ناصري

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۲۵	بنای حوض خانه کاخ گلستان
۳۰	کاتالوگ موزه ملی ایران و متن آن
۳۲	قانون و نظامنامه حفظ آثار عتیقه
۶۳	استاد کمال الملك و شاگردانش (مدرسه صنایع مستظرفه)
۶۵	استاد کمال الملك و شاگردانش در تالار کمال الملك
۷۰	استاد حسین طاهرزاده بهزاد و شاگردانش (مدرسه صنایع قدیمه)
۷۵	موزه هنرهای ملی ایران
۷۸	نمای داخلی موزه هنرهای ملی ایران
۱۰۱	امضاء آرتور ایهام پوپ در دفتر یادبود موزه
۱۰۴	امضاء استاد سعید نفیسی در دفتر یادبود موزه

چکیده:

در این پژوهش با عنوان نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سال های ۱۳۰۹-۱۳۵۷ سعی شده به بیان چگونگی و علل برپایی نخستین موزه در ایران و ضرورت های فرهنگی و اجتماعی یکصد سال گذشته که چگونه سبب گردید تا موزه ای تحت عنوان موزه هنر های ملی ایران شکل گیرد، که اولین موزه رسمی کشور در سال ۱۳۰۹ بوده است، پرداخته، سپس تأثیر این موزه در آشنایی جهان با هنر های ملی ایران، مورد توجه قرار گرفته است، که نه تنها موجب آشنایی مردم ایران زمین با هنر ایران گردیده بلکه سبب معرفی هنر های ایرانی به جهانیان شده، آنچنان که موجبات حضور جهانگردان و محققان و پژوهشگران را در ایران فراهم آورد. در این روند موضوع جهانی شدن موزه و آثار موجود در آن مطرح شد و سبب گردید تا فرهنگ موزه در ایران از طریق این موزه نهادینه گردد. نقش و اهمیت موزه در جهان در قرن اخیر بسیار چشمگیر و مهم بوده است. نگارنده تأثیر تأسیس موزه هنر های ملی ایران (۱۳۰۹) در مکان تاریخی حوض خانه باغ نگارستان و تربیت هنرمندان نامی ایران در دو مدرسه صنایع مستظرفه و صنایع قدیمه را انگیزه اصلی تحقیق خود قرار داده تا پایداری مردان بزرگ در عرصه هنر ایران نمایان گردد و تلاش پرثمرشان در تشکیل اولین موزه رسمی کشور و پیامد آن که به تأسیس موزه های دیگر کشور منجر گردید، بیان گردد. در این بخش به بررسی دو فرضیه پرداخته شده: ۱- موزه ها می توانند عامل موثری در توسعه گردشگری شهری و ارتقاء سطح بینش اجتماعی و فرهنگی بازدیدکنندگان به شمار آیند. ۲- موزه ها در ایجاد انگیزه جهت حفظ و آموزش هنر های سنتی و ملی و انتقال آن به نسل های آینده عامل اساسی به شمار می روند. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی، از نظر دیدگاه سیستماتیک و در نهایت استقرایی است از نظر روش این تحقیق تاریخی، توصیفی و موردی است و اطلاعات آن به روش کتابخانه ای و میدانی جمع آوری شده است. نتایج حاصل از پژوهش این است که موزه یکی از مراکز مهم جذب گردشگر در کشور می باشد پس نقش مهم آن در گردشگری بسیار حائز اهمیت می باشد و باید توجه خاصی در معرفی، آموزش، حفظ و احیاء آنها داشته باشیم.

کلید واژگان: گردشگری، گردشگر، موزه، توسعه.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسأله:

با توجه به جایگاه و نقش موزه در صنعت گردشگری و نقش تأسیس اولین موزه کشور در نهادینه کردن موزه در ایران و نیاز کشور به موزه های مختلف تاریخی، هنری، با سابقه تاریخی چند هزار ساله تمدن ایرانی این نقش در ایران بسیار پررنگ و قابل توجه می باشد. با توجه به آثار و ابنیه های متعدد تاریخی موجود و سایت های باستان شناسی این توان که بتوانیم موزه های ایران را غنی تر سازیم و در جای جای این مرز و بوم انواع موزه های مختلف را گسترش دهیم، بسیار زیاد است. علاوه بر درآمد زایی از طریق جذب گردشگر و استفاده از حضور محققان پژوهشگران و دانشمندان بین المللی که همگی تحت تأثیر فرهنگ و تمدن ایرانی قرار دارند و آرزوی آنها بازدید و بررسی آثار و ابنیه های تاریخی ایران است، می توان علاوه بر معرفی هنر و تمدن خود، موضوع جهانی شدن موزه ها و آثارشان را مطرح، از این طریق گامی مهم در ارتقاء سطح جهانگردی در ایران بعنوان يك ارزش فرهنگی در سطح بین المللی برداریم.

موزه هنرهای ایران (۱۳۰۹) بعنوان اولین موزه در کشور نقش به سزایی در معرفی هنرهای ملی و فرهنگ پر بار این مرز و بوم را بر عهده داشته و رسالت خود را با پایمردی مردانی چون استاد حسین طاهرزاده بهزاد و نقش آفرینی شاگردان استاد کمال الملك، استاد هادی خان تجویدی و استاد حسین بهزاد، که در به ثمر رسیدن این رسالت بزرگ فرهنگی نقش به سزایی را ایفا کردند.

در سال ۱۳۰۹ مجلس شورای ملی قانون حفظ آثار و اشیاء عتیقه را تصویب و از آن پس تمامی اموال فرهنگی جزو اموال دولتی محسوب گردید. در همان سال سایت باستان شناسی تخت جمشید مورد بهره برداری قرار گرفت و بعدها در سال ۱۳۱۶ بنای قدیمی خشایار شاه به موزه تخت جمشید تبدیل و پی آمد آن در سال ۱۳۱۲ موزه مردم شناسی در تهران تأسیس و در سال ۱۳۱۴ موزه آستان قدس رضوی و موزه آستانه مقدس قم پایه ریز گردیدند. در سال ۱۳۱۶ اولین موزه باستان شناسی ایران بنام موزه ایران باستان تأسیس گردید که هم اکنون پنجمین موزه دنیا محسوب می گردد.

و در حال حاضر با نام جدید موزه ملی ایران فعالیت خود را ادامه می دهد. و در پی آن موزه های دیگری در شهرهای مختلف بر اساس نیاز منطقه تأسیس گردید. تا سال ۱۳۵۲ اداره کل موزه ها زیر نظر وزارت فرهنگ و هنر تأسیس و دارای يك چارت سازمانی مشخص گردید.

در حال حاضر موزه ها زیر نظر سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری اداره میشوند و نقش اداره کل موزه ها بسیار کم رنگ شده است.

۲-۱ هدفهاي تحقيق

معرفي و بررسي آثار موزه ها و نقش آن در ايجاد نهادها و باورهاي ملي و مذهبي و ميهني اينکه توجه داشته باشيم، با تأسيس موزه ها به خصوص يك موزه ملي، چگونه مي توان نسل جوان را به دانش و داشته هاي هنري قديم راهنمايي کرده تا براي آینده هنر ملي ما و فرهنگ غني آن تداومي حاصل گردد. پس مهم ترين هدف مي تواند راهنمايي و آموختن فرهنگ و هنر به نسل جوان کشور و گردشگراني که از ملل مختلف جهان براي بازدید از موزه ها مراجعه مي کنند باشد تا به آساني به اصالت هاي هنري ما دست يابند.

۳-۱ اهميت موضوع تحقيق و انگيزه انتخاب آن:

اهميت و جايگاه موزه در جهان در قرن اخير بسيار چشمگير و مهم بوده است. موزه به عنوان يك نهاد فرهنگي ساخته شده و کار آمد در دنيايي فرهنگ از اهميت ويژه اي برخوردار است. سرزمين ايران بعنوان يك مرکز مهم فرهنگي مي بايستي مورد توجه بيشتري قرار گيرد. بررسي مسائل مربوط به تأسيس موزه در ايران بويژه تأسيس نخستين موزه رسمي براي مردم، انگيزه قوي و مهم اينجانب در انتخاب موضوع بوده است. و اينکه بينم عکس العمل و استقبال مردم عادي کوچک و بازار و پژوهشگران چه بوده و تأثيرات فرهنگي آن را در جامعه بررسي نمايم.

۴-۱ سوالات تحقيق

- سوالات تحقيق

- ۱- آیا موزه مي تواند موضوع و هدف خاص براي جذب توريست باشد؟
- ۲- آیا موزه مي تواند در معرفي تمدن ايراني به عنوان يك مرکز بزرگ تمدن بزرگ جهاني، موفق عمل کند؟
- ۳- آیا موزه مي تواند نقشي در ايجاد انگيزه براي آموختن هنرهاي ملي به آيندگان داشته باشد؟

۵-۱ فرضيه هاي تحقيق

- ۱- موزه ها مي توانند عامل موثري در توسعه گردشگري شهري و ارتقاء سطح بينش اجتماعي و فرهنگي بازدیدکنندگان به شمار آيند.
- ۲- موزه ها در ايجاد انگيزه جهت حفظ و آموزش هنرهاي سنتي و ملي عامل اساسي به شمار مي آيند.

۶-۱ پيشينه تحقيق

موزه یکی از عناصر اولیه گردشگری محسوب می‌شود. تاریخ تأسیس اولیه موزه در ایران به سال ۱۲۹۰ شمسی باز می‌گردد که توسط ناصر الدین شاه قاجار در یکی از تالارهای کاخ گلستان برپا گردید این موزه يك موزه خصوصی مخصوص شاه بود. با سفر ایشان به اروپا و بازدید از موزه ها و قصرهای مختلف آنها پس از بازگشت دستور داد تا تالار بزرگی را برای موزه ساختند (۱۲۹۴) و اشیاء را در آن نگهداری می‌کردند که مراسم سلام هم در آنجا انجام می‌شد. به آن تالار موزه یا تالار سلام و بعدها به نام تالار تاجگذاری هم معروف گردید. در خصوص موزه ها متأسفانه تحقیقات جامعی انجام نشده، از سالهای ۱۳۰۹ تا ۱۳۴۹ فقط بروشورهای موزه ها در دسترس عموم بود. مجله هنر و مردم در چند شماره به معرفی آثار موزه ها پرداخته است.

در سال ۱۳۵۵ وزارت فرهنگ و هنر کتاب بنیاد و گسترش موزه ها در ایران (جلد اول) را به چاپ رساند، که متأسفانه جلد دوم این کتاب چاپ نشد. پس از رخداد انقلاب اسلامی برای چندین سال موزه ها تعطیل بوده و کم کم به حالت اولیه بازگشت و آغاز به کار مجدد نمود نقش اداره کل موزه ها با سیاست جدید جمهوری اسلامی ایران برنامه ریزی گردید و مجله موزه ها انتشار یافت. در سالهای اخیر اداره کل موزه ها نقش بسیار کم رنگی در اداره موزه ها داشته و نشریه موزه ها هم منتشر نمی‌گردد.

در خصوص کتاب استاد سید محمود افتخاری در کتاب نگارگری ایران سیر تحول موزه هنرهای ملی و هنرمندان آن را در سال ۱۳۸۱ بررسی نموده اند و بعد از آن در کتابهای گردشگری و نگهداری اشیاء موزه ها سخن کوتاهی از موزه ها به میان آمده است، در خصوص موزه ها دانشجویان سازمان میراث فرهنگ و گردشگری و دانشجویان دانشکده هنر بیشتر به بخش انبیه تاریخی و آثار موزه ای پرداخته اند.

و برای اولین بار در کشور پایان نامه ای با عنوان نقش اولین موزه کشور در بنیان و توزیع جغرافیایی موزه های ایران طی سالهای ۱۳۰۹ تا ۱۳۵۷ پرداخته و دو ویژگی مهم این پایان نامه امضاء پروفسور آرتور ایهام پوپ، ایرانشناسی امریکایی در بازدید از موزه در سال ۱۹۴۹ دفتر یادبود را امضاء کرده اند و استاد سعید نفیسی ادیب و ایرانشناسی در خرداد ماه ۱۳۲۸ در بازدید از موزه برای اولین بار در این پژوهش اولین بار در این پژوهش رونمایی شده است و تاکنون در هیچ کتاب و مقاله ای از آن به چاپ نرسیده است.

۱-۷ روش تحقیق

روش تحقیق از نظر هدف کاربردی، از نظر دیدگاه سیستمی و در نهایت استقرائی است از نظر روش این تحقیق تاریخی، توصیفی و موردی است که اطلاعات آن به دو روش کتابخانه ای و میدانی مشاهده ای جمع آوری شده و مراحل آن به شرح ذیل می‌باشد. مرحله اول: اطلاعات به روش کتابخانه ای و مشاهده ای جمع آوری می‌گردد.

روش مشاهده ای: یکی از روشهای جمع آوری اطلاعات می باشد که پژوهشگر طی آن به ثبت و ضبط اطلاعات مربوط به موضوع مورد نظر می پردازد. در این روش هدف پژوهشگر ایجاد تغییر در پدیده با محیط مورد نظر نیست بلکه محیط را همانطور که هست بررسی می کند. روش کتابخانه ای: از روشهای رایج در تحقیقات علمی بشمار می آید. در این روش از سایر اطلاعات مدارک اسناد و تحقیقات انجام شده توسط دیگران استفاده می شود که این اطلاعات می تواند به شکل کتاب مجله سند و ... باشد.

مرحله دوم: اطلاعات جمع آوری شده مورد تحلیل قرار گرفته و بعد از استنتاج و بررسی ارائه می گردد.

مرحله سوم: فرضیات مورد آزمون قرار می گیرد و پیشنهادها و راهکارهای لازم و مناسب ارائه می گردد.

۸-۱ قلمرو تحقیق

قلمرو تحقیق محقق موزه هنرهای ملی ایران و موزه هائی که در بین سالهای ۱۳۰۹-۱۳۵۷ تأسیس شده اند می باشد.

اسناد و مدارکی که از آن زمان به جا مانده و در موزه نگهداری می شود به عنوان مثال: توصیف پوپ در بازدید از موزه و کارگاههای هنری اطراف آن طبق سندی در موزه هنرهای ملی نگهداری می شود که برای اولین بار در این پایان نامه از آن استفاده شده است.

۹-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق

نبود اطلاعات دقیق از سالهای ۱۳۰۹ و کمبود تحقیق در خصوص موزه و موزه داری به دلیل آنکه این مهم يك پدیده نو می باشد. نکته دیگر آنکه متأسفانه کتابی جامع در این خصوص موجود نبود و تاریخهای ذکر شده در بعضی کتابها نیز با هم مغایرت داشتند. در زمینه تأسیس موزه های کشور از سال ۱۳۰۹-۱۳۵۷ به جزء بروشورهای موزه که در آن زمان چاپ شده تحقیقات گسترده ای روی آنها انجام نشده است. و مجله موزه ها که فصلنامه موزه در ایران محسوب می شود متأسفانه چند سالی است که چاپ نمی شود. به همین خاطر مرجع و منبعی که بتواند تمامی اطلاعات مربوط به موزه ها را در دسترس محققین قرار دهد موجود نمی باشد.

فصل دوم

مطالعات نظري

مقدمه:

هنر ایران در تاریخ بسیار کهن و پرفراز و نشیب خود همیشه به عنوان یکی از مهمترین پدیده های تاریخی و اجتماعی در هنر جهان مطرح بوده است. راز و رمز عنصر پویایی هنر و تمدن ایرانی چونان رمز و راز عرفان و اشراق ایرانی سراسر تاریخ هنر اجتماعی را در بر می گیرد. و در طول زمان تداوم و گسترش می یابد. بنظر می رسد هنر و خلاقیت همواره دو معیار شگفت آور برای آفرینش های هنری مردم این سرزمین بوده است.

پرفسور پوپ در مقاله ای ارزشمند در این زمینه می نویسد: هنر ایران یکی از مهمترین پدیده های تاریخی است. هنر گویی اساسی ترین و مشخص ترین مشغله ی مردم ایران زمین بوده است و گزارشی بیانگر زندگی ایشان و ارزشمندترین سهام گذاری ایشان در تمدن جهان.

تاریخ هنر مردم ایران بر بسیاری از مسائل فرهنگ بشر روشنی می بخشد هنر، این عنصر اصلی تمدن ایران (نخستین تمدن جهان) که بیش از شش هزار سال در فلات ایران پدیدار شد و در همه اعصار، نقشی حیاتی را بر عهده گرفت همیشه خصوصیات بارز فردی خود را حفظ کرده است. این عنصر که از نخستین ایام به مراحل عالی رسید شاهکارهای بیشماری را در رشته های مختلف عرضه کرده است. شاهکارهایی که با وجود تنوع از نظر پویایی سبک وحدت دارد.^۱

در این گفته بر عنصر وحدت در هنر پرسابقه ایران تأکید خاص شده است این عنصر بیشتر متوجه نگاه و دیدگاه معنوی و درونی هنرمندان ایرانی است نکته دیگری که در این نقل قول مشاهده می شود تداوم تاریخی این فرهنگ و هنر و تمدن است.

نبوغ و اندیشمندی ایرانیان در هنرهای تزئینی چه در نقش و طرح و چه در اجراء و ساخت متجلی شده است. مردم ما در این رشته از هنرها به چنان مهارت و قدرتی رسیده اند که در جهان هنر، بسیار مورد توجه قرار گرفته و زبانزد شده اند.

ذوق آزمایی ایرانی در عرصه همه هنرها و آفرینش های هنری نمایان شده چرا که در شعر و موسیقی مردم ما نیز همان اصل دقت، توازن و طراحی رعایت شده است.

جلوه های شگفت آور این هنرنامی ها در طول تاریخ چشم مردم جهان را خیره کرده است. تا به آنجا که مردم ما در بدترین و سخت ترین و دشوارترین شرایط تاریخی و اجتماعی نیز در عرصه ذوق آزمایی خلاقیت و آفرینش فطری خود را بروز داده اند.

۱- پوپ، آرتور ابهام، مقام هنر ایرانی، اهمیت و کیفیت هنر ایرانی، ماهنامه فرهنگ و زندگی، اردیبهشت سال ۱۳۵۰ شمسی، ص ۲۴.